

УДК 372:37.035 (045)

РОГАЛЬСЬКА-ЯБЛОНСЬКА Інна Петрівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної роботи та менеджменту
соціокультурної діяльності,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка, Україна
e-mail: ira2100@gmail.com

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

***Анотація.** Розкрито значення полікультурного виховання в аспекті соціалізації особистості в дошкільному дитинстві, виявлено особливості полікультурного виховання дітей-дошкільників в умовах культурного розмаїття українського соціуму. Підкреслено нагальну потребу в створенні сприятливих умов для залучення молодого покоління до етнічної, національної та світової культури, формування на цій основі готовності й уміння жити в багатонаціональному соціумі.*

***Ключові слова:** полікультурне виховання; соціалізація особистості; дошкільне дитинство; терпимість; толерантність; не насилля; діти дошкільного віку; культура; полікультурність.*

Постановка проблеми. Глибокі й динамічні зміни, що відбуваються останніми десятиліттями в освіті, прискорюють інтеграційні та глобалізаційні процеси, актуалізують інтенсивне формування єдиного інформаційного простору, у зв'язку з чим виникають проблеми сучасного світу, більшість із яких позначено глобальним характером. У сучасних умовах досить явно відчувається соціальне замовлення на дослідження проблем взаємозв'язку культури й освіти в контексті соціокультурних змін сучасної цивілізації, а саме: залежність ціннісних орієнтирів освіти від глобальних трансформацій сучасної культури, становлення нових цінностей як змісту освітнього процесу, ціннісно-соціокультурний аспект кризи сучасної освіти. Закон України «Про дошкільну освіту» одним із завдань визначає виховання в дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, соціуму і довкілля [5]. Тому багатонаціональний соціум України і відповідне полікультурне середовище, у якому соціалізуються українські діти, обумовлюють необхідність їхнього полікультурного виховання, починаючи з дошкільного дитинства.

Аналіз останніх досліджень. Розмаїття аспектів, у яких досліджуються проблеми полікультурної освіти, відображено у працях Є. Бондаревської, В. Бойченко, О. Гукаленко, В. Гурова, А. Джуринського, Г. Дмитрієва, Є. Ковальчук, М. Красовицького, М. Кузьміна, О. Лазурського, І. Лощенової, Н. Миропольська, Н. Терентьева, О. Сухомлинської, Г. Філіпчук та ін. Особливої ваги набуває питання полікультурного виховання дітей дошкільного віку, оскільки саме в цьому віці створюються найбільш сприятливі умови для формування полікультурного світобачення, яке базується на толерантному ставленні, що передбачає право кожного на власні переконання та обов'язок визначати це право за іншими.

Метою статті є висвітлення окремих аспектів полікультурного виховання дітей дошкільного віку в тісному зв'язку з їхньою соціалізацією в сучасних реаліях сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Полікультурність починається з усвідомлення особистістю розмаїття соціокультурного довкілля, з розуміння того, що

полікультурність простору життєдіяльності людини стала невід'ємною рисою сучасного світу. Освіта, яка нині все більше набуває особистісно зорієнтованого характеру, має допомагати представникам різних культур не лише співіснувати, але й жити разом на засадах толерантності й гармонійної взаємодії. У педагогічному словнику поняття «полікультуризм» (в освіті) тлумачиться як «побудова освіти на принципі культурного плюралізму, пізнання рівноцінності та рівноправності всіх етнічних і соціальних груп, які становлять суспільство, недопустимості дискримінації людей за ознаками національної або релігійної приналежності, статі або віку» [7, с. 116]. У суб'єктивному плані полікультурність тлумачиться як здатність особистості інтегрувати у своїй свідомості різноманітні культурні пласти, галузі, сенси, значення. Полікультурне виховання особистості перетворює різноманітність суспільства в дієвий чинник його розвитку, забезпечує швидку адаптацію дітей і молоді до змінних умов існування, допомагає сформувати більш багатогранну полікультурну картину світу. Усе це означає, що ефективність процесу формування особистості залежить від розмаїття предметів об'єктивної реальності й доцільного застосування культурно-історичного досвіду народів. Мова йде про істотні зміни у вимогах до результатів освіти і виховання сучасного молодого покоління, про необхідність формувати його готовність і здатність жити у відкритому суспільстві, де співіснують представники різних національних і етнічних груп, які водночас є носіями різноманітних культурних традицій. Вочевидь, існує нагальна потреба у створенні сприятливих умов для залучення молодого покоління до етнічної, національної та світової культури, формування на цій основі готовності й уміння жити в багатонаціональному соціумі, утверджувати себе у світі через неперервний діалог як з іншими суб'єктами, культурами, так і з самим собою.

Зазначимо, що соціальне становлення особистості – складний процес її залучення до культури соціуму. Високоосвіченою особистістю людина стає, лише пізнавши і засвоївши багатогранний світ культури з усіма його соціокультурними зв'язками, стосунками, соціальними ролями та інституціями, моральними нормами, ідеалами. Насправді культура людства завжди будувалася на основі взаємодії людини з навколишнім світом. Як продукт людської думки, вона має три форми: буття природне, антропологічне і соціальне. Природне буття передбачає окультурення природи, освоєння її ресурсів; антропологічне – окультурення людини, формування її ціннісних орієнтацій на основі загальнолюдських і національних цінностей; соціальне буття – передбачає формування культури взаємин у суспільстві, толерантну взаємодію між людьми. Відтак, соціалізація особистості як процес засвоєння й відтворення особистістю культури суспільства не зводиться лише до адаптації, а передбачає, насамперед, розвиток здатності розуміти, адекватно інтерпретувати соціокультурну ситуацію, мобілізувати свій особистісний потенціал для вирішення різного роду завдань і доцільного, мотивованого, виваженого перетворення дійсності.

Сьогодення вимагає перенесення акцентів на взаємодію культур, на істотно новий, якісний рівень функціонування і сприйняття розмаїття культур у суспільстві. На думку Є. Ліствіної, «тепер завдання полягає в тому, щоб не тільки світ відкрився людині в межах культури через дії, але й щоб людина відкрилася світу, стала його органічною частиною, а не бездушним завойовником і перетворювачем. Це можливо через відкриття інших систем культур, інших цінностей і культурних схем» [10, с. 9]. Отож нині людство наближується до тієї межі, коли виникає нагальна потреба в перетворенні творчої діяльності кожного індивіда в культуротворчу, інакше на нього чекає моральне виродження і здичавіння. Ситуація, у якій опинилася нині Україна є підтвердженням цього. Як влучно наголошує О. Савченко, «очевидно, що в ескаляції нинішніх проблем в Україні певну роль відіграло соціальне напруження, пов'язане з

небажанням неспроможністю жителів південно-східних і західних регіонів почути й розуміти одне одного. Будь-яке полікультурне суспільство, зокрема, й українське, якщо воно не керується принципами толерантності, є дуже вразливим. Таким суспільством можна маніпулювати, в ньому легко посіяти розбрат, запалити вогнище насилля. Люди, руками яких розпалювався конфлікт, – ровесники нашої незалежності. Вони зростали у спільноті, де утвердженню ідей терпимості, толерантності, взаємоповаги, безконфліктного співжиття людей різних культур в одній країні не приділялася достатня увага. І в цьому проявилася державна незрілість нашого суспільства і освіти» [11, с. 5].

Подолання стереотипу неприйняття «інакшості» набуває особливого значення, коли йдеться про особистість у дошкільному дитинстві, яке посідає особливе місце в педагогічній і психологічній науці, що трактується науковцями як «період первинного фактичного становлення особистості» (О. Леонт'єв). У свідомості дитини-дошкільника формується цілісний образ соціального світу і місця людини в ньому, що передбачає встановлення закономірних зв'язків людини зі світом: природою, культурою, суспільством, іншими людьми. Тобто, у цьому процесі духовного осягнення дійсності в дитини, насамперед, формуються фундаментальні якості свідомості особистості, які зможуть забезпечувати свободу орієнтації, особистісну культуру особистості. Як указує І. Бех, природним є те, що «основним шляхом духовного виховання особистості має стати залучення її до світу культури, науки, мистецтва, яке ґрунтується тільки на раціональній основі і здатне розкрити кожному вихованцеві велич пізнавальної і трудової діяльності людей, ні з чим незрівняне почуття душевної особистості, співпричетності з іншими людьми, винятковості і неповторності кожної людини; здатне стати основою для творчої самореалізації і самовиховання молоді особистості» [2, с. 1]. Зазначимо, прогресивна педагогіка традиційно вважає найважливішою функцією виховання «уведення в культурне життя людства» (П. Каптерев). Виховання як відносно спрямована соціалізація є культурним впливом, який фіксує необхідність освітньої діяльності дитини, що сприяє зростанню її самосвідомості, спрямовує її сенситивність на сприйняття ідеалів і цінностей культури. Вочевидь, стає актуальним бачення дошкільної освіти як особливої сфери сприяння соціокультурному розвитку дитини в обумовленому соціальною метою полікультурному середовищі, забезпечення причетності дитини до всіх проявів культури сьогодення й сучасного соціального простору, який оточує дитину, з усіма його реаліями людського існування. Чим глибший зв'язок цього середовища з теорією та історією культури, тим міцніше закріплюються у процесі формування особистості патріотичне і загальнолюдське начала. Сприймаючи культурні цінності, люди закріплюють і передають від покоління до покоління найглибинніші почуття, знання, норми поведінки. Отже, прилучаючись до культури, у якій акумульовані символи, звичаї, уміння, цінності, ідеї, традиції попередніх поколінь, оволодіваючи ними, дитина засвоює спосіб соціокультурного існування.

Оскільки дітям дошкільного віку властиве міфологічне сприйняття дійсності, то необхідно створити навколо них цілісний світ із легендами про його виникнення, зі своїми ритуалами, традиціями і святами, численними рольовими просторами, зі своїми знаками і символами. Оскільки для життєвих перспектив дитини дошкільного віку важливим є розвиток довільності дій (які власне є діями в межах культурної норми), першочергове завдання педагога полягає в навчанні дітей обирати спосіб діяльності, зважаючи на певні культурні обмеження. Таким чином, у дитини повинна сформуватися здатність до зміни соціально-культурних позицій. Зрештою, дитині-дошкільнику важливо навчитися оперувати так званими «знаково-символічними» (за Л. Виготським) засобами, опановуючи які, дитина оволодіває й універсальними

людськими здібностями. На рівні практичного забезпечення дошкільна педагогіка може реалізовувати це у вигляді проекту, який дозволяє вибудувати особливий ігровий простір – міфологічний. У цьому просторі гри діти різного (дошкільного і шкільного) віку реалізують свої вікові потреби і отримують можливість розвивати особистісні якості, необхідні їм на наступному віковому етапі. Тут вони також вчаться розуміти, приймати «умовності», що характерні для людського суспільства і дотримуватися їх. Це і є засвоєнням знаково-символічних засобів культури.

Отже, перший досвід освоєння дитиною соціокультурного і полікультурного довкілля, перший досвід культурних зусиль є незворотним, а його результати є фундаментом становлення людини і засвоєння нею розуміння й вибору цілого комплексу цінностей. Завдяки власній активності, дитина взаємодіє з навколишнім світом, перетворює і присвоює його здобутки. Саме таке розуміння повною мірою висвітлює процес соціалізації, оскільки дитина з перших днів свого життя здатна перетворювати світ і їй для цього необхідні відповідні умови. Полікультурна освіта спрямована на виховання вільної, толерантної, активної особистості, яка свідомо своїх прав і можливостей щодо повної й багатогранної самореалізації та самоактуалізації, є носієм етнічної культури і водночас особистістю, яка здатна засвоювати традиції, культуру інших націй. Як указує І. Зязюн, «людина «освічується» у смислому полі певних знаків, значень, моралі, естетики, цінностей, ідеалів, притаманних певному конкретному народові». Учений визначає характерні риси вітчизняного виховання та групує їх у такі три константи: 1) духовність як особлива увага українця до сфери абсолютного, вічного; 2) відкритість як здатність української культури освіти відкриватися зовнішнім впливам, убирати в себе культурні цінності інших народів, вести діалог з іншими культурами і перетворювати їх у засоби збагачення вітчизняної культури, зберігаючи її неповторність; 3) традиційність як опора на народну культуру, педагогіку, емпірично сталий порядок учіння людини [5, с. 18].

Отже, дитині-дошкільнику варто показати, що унікальність рідної культури можливо пізнати і відчути через «діалог культур». Задля цього необхідні умови для набуття дітьми вміння зіставляти культури різних народів, для вияву їхніх особливостей і спільних рис, формування здатності до культурної ідентифікації, розвитку емпатії, доброзичливого ставлення до людей і позитивного ставлення до себе. Виховання полікультурності – тривалий процес, у ході якого педагог і вихованець проходять кілька шаблів і рівнів: «толерантність, розуміння й сприйняття іншої культури, повага до неї, утвердження культурних відмінностей» [3, с. 40]. Оскільки одним із важливих завдань виховання є надання дитині допомоги в соціалізації з орієнтацією на загальнолюдські цінності, то важливо віднайти ефективні шляхи виховання дітей на засадах терпимості, толерантності й ненасилля, що ґрунтуються на знанні психологічних механізмів формування толерантності й педагогічних аспектів цієї проблеми і передбачають формування в дошкільників уявлень про життя людей у різних країнах; про розмаїття різних культур, у яких проживають люди; виховання позитивного ставлення до різноманітних культур, до їхніх традицій і звичаїв; розуміння і прийняття культурних відмінностей; формування вмінь і навичок продуктивної взаємодії з представниками різних культур; виховання толерантності, поваги до особистості, до її прав і свобод, соціокультурних норм і правил поведінки.

Толерантність у лексикологічних джерелах трактується як «зважене, помірковане, терпиме ставлення до чужих позицій, вірувань, переконань, думок» [4, с. 270]. У дослідженнях сучасних науковців «терпимість» як синонім толерантності є важливою особистісною характеристикою людини демократичного суспільства – доброзичливої, з почуттям відповідальності, здатної до емпатії, з позитивною Я-концепцією. На думку В. Кукушина, толерантність – це моральна якість індивіда, що

характеризує терпиме ставлення до відмінних від наявних у нього поглядів, думок, звичок інших людей, незалежно від їхньої етнічної, національної або культурної належності [9, с. 15–16]. Як стверджує О. Савченко, «толерантність є ознакою культурного суспільства». На її думку, толерантність покликана гармонізувати різні позиції для досягнення взаєморозуміння, ефективної суспільної взаємодії. Таке суспільство можна описати формулою «Я плюс інші Я» [11, с. 5]. Відтак толерантність актуалізується в ситуаціях, коли не збігаються погляди, оцінки, вірування, поведінка людей і знижується сенситивність до об'єкта за рахунок задіювання механізмів терпимості. Тому, головним психологічним механізмом толерантності є терпимість, а механізмом терпимого ставлення – прийняття чого-небудь як належного, як об'єктивно наявної реальності. Актуальність формування толерантності у старших дошкільників набуває особливої ваги у зв'язку з затвердженням нової редакції Базового компонента дошкільної освіти [1], у якому визначений зміст освітньої лінії «Дитина у соціумі», розроблені показники сформованості соціально-комунікативної компетенції, яка включає в себе толерантність. На кінець старшого дошкільного віку діти мають оволодіти елементарними соціальними і морально-етичними нормами міжособистісних взаємин, умінням дотримуватися їх під час спілкування, здатністю взаємодіяти з іншими людьми: узгоджувати свої дії й поведінку з іншими; усвідомлювати своє місце в соціальному середовищі; позитивно сприймати себе. З'являються вміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях. Водночас, науковці і практики наголошують, що результативність виховання толерантності відстає від сучасних вимог суспільства і виокремлюють причини такого відставання: недостатнє залучення до полікультурного виховання особистості потенціалу дошкільної освіти; неналежне застосування у вихованні толерантної особистості дитини потенційних можливостей соціокультурної діяльності; недостатня кількість і розповсюдженість методичних розробок, педагогічних технологій, передового позитивного досвіду проектування полікультурного толерантного середовища в закладах дошкільної освіти; низький рівень усвідомленого ставлення педагогів і батьків до толерантності як індивідуальної та соціальної цінності; низький рівень етнічної самосвідомості в сучасних батьків, які виховують дітей дошкільного віку.

Висновок. У складних реаліях сьогодення, коли спостерігається різке падіння морально-розвивального впливу важливих інституцій соціалізації – сім'ї, освітніх закладів, засобів масової інформації – цілком закономірним є пошук дієвих виховних засобів і технологій, які сприяли б розвитку високоморальної толерантної особистості, здатної цінувати культурні надбання власного народу і поважати культурні цінності інших національностей. Ми поділяємо позицію тих учених, які вважають, що в узагальненому вигляді мета полікультурного виховання полягає у формуванні особистості, яка здатна до активної творчої діяльності в сучасному полікультурному освітньому просторі, яка зберігає свою соціально-культурну ідентичність, прагне до розуміння інших культур, поважає розмаїття культурно-етнічних спільнот, уміє жити в мирі та злагоді з представниками різних рас, національностей, вірувань. Водночас, у кожному регіоні програма розвитку полікультурного виховання дітей повинна бути спрямована на реформування регіональної освіти, переведення її на принципи полікультурності, виокремлення основних цільових підпрограм, зокрема тих, що забезпечують інноваційні зміни в кожній із галузей і, зокрема, дошкільній освіті.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі пов'язані з розробленням науково-методичних рекомендацій, що детально розкривають логіку і технологію створення відповідної цільової підпрограми «Розвиток дошкільної освіти на принципах полікультурності».

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / науковий керівник А. М. Багуш. – Київ, 2012. – 26 с.
2. Бех І. Д. Психологічний супровід особистісно орієнтованого виховання / І. Д. Бех // Початкова школа. – 2003. – № 3. – С. 1–6.
3. Дмитриев Г. Д. Многокультурное образование / Г. Д. Дмитриев. – Москва : Народное образование, 1999. – 40 с.
4. Дошкільна освіта : словник-довідник / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя : Тов. «ЛПС» ЛТД, 2010. – 324 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.help/law/2628-III/edition28.09.2017/page1>
6. Зязюн І. А. Філософія виховання як очікування відповідальної дії / І. А. Зязюн // Вища освіта України. Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології». – Т. 1. – Рівне : РДГУ, 2007. – С. 14–20.
7. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – Москва : Издательский центр «Академия», 2001. – 176 с.
8. Красовицький М. Ю. Проблеми полікультурної освіти і виховання в загальноосвітній школі / М. Ю. Красовицький // Полікультурна освіта в Україні : зб. статей. – Київ, 1999. – С. 16–19.
9. Кукушин В. С. Воспитание толерантной личности в поликультурном социуме / В. С. Кукушин. – Ростов-на-Дону : ГинГо, 2001. – 217 с.
10. Листвина Е. В. Современная социокультурная ситуация: сущность и тенденции развития / Е. В. Листвина / под. ред. В. Б. Устьянцева. – Саратов : Изд-во Саратовского университета, 2001. – 168 с.
11. Савченко О. Я. Педагогіка толерантності – вимога часу / О. Я. Савченко // Дошкільне виховання. – № 4. – 2014. – С. 4–8.

References

1. *The basic component of preschool education (new edition)*. (2012). Kyiv (in Ukr.)
2. Bekh, I. D. (2003). Psychological support of personally oriented education. *Pochatkova shkola (Primary school)*, 3, 1–6 (in Ukr.)
3. Dmytryev, H. D. (1999). *Multicultural education*. Moscow: Nar. Obrazovanye (in Ukr.)
4. *Preschool education: dictionary-directory* / Krutyi, K. L., & Funtikova, O. O. (2010). Zaporizhzhia: Tov. «LIPS» LTD (in Ukr.)
5. *The Law of Ukraine «On Pre-school Education»*. Retrieved from <https://zakon.help/law/2628-III/edition28.09.2017/page1> (in Ukr.)
6. Ziazun, I. A. (2007). *Philosophy of education as an expectation of responsible action*. *Vyshcha osvita Ukrainy. Tematychnyi vypusk «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii»*, Vol. 1, 14–20. Rivne: RDHU (in Ukr.)
7. Kodzhaspyrova, H. M., & Kodzhaspyrov, A. Yu. (2001). *Pedagogical dictionary*. Moscow: Akademyia (in Russ.)
8. Krasovytskyi, M. Yu. (1999). *Problems of multicultural education and upbringing in a secondary school*. *Polikultura osvita v Ukraini (Policultural educational in Ukraine)*. Kyiv (in Ukr.)
9. Kukushyn, V. S. (2001). Education of tolerant personality in a multicultural society. *Rostov-na-Donu: HynHo* (in Russ.)
10. Lystvyna, E. V. (2001). *Modern Socio-Cultural Situation: Essence and Development Trends* / ed. by V. B. Ustiantseva. – Saratov (in Russ.)
11. Savchenko, O. Ya. (2014). *Pedagogy of Tolerance – Time Requirement*. *Doshkilne vykhovannia (Preschool education)*, 4, 4–8 (in Ukr.)

Abstract. *ROHAL'S'KA-YABLONS'KA Inna Petrivna. Multicultural education of preschool children as a socio-pedagogical problem.*

Introduction. *The article is devoted to the problem of multicultural education, which aims to educate a free, tolerant, active person conscious of their rights and opportunities, full and multifaceted self-actualization and self-actualization, which is the bearer of ethnic culture and at the same time a person capable of mastering the traditions and culture of other nations.*

The purpose of the article is to highlight some aspects of multicultural education of children in close connection with their socialization in present-day realities of the present, for which the necessary conditions for children to acquire the ability to compare the cultures of different peoples, to reveal their features and common features, to develop the ability to cultural identity, development empathy, benevolent attitude towards people and a positive attitude towards oneself.

Results. *The concept of multicultural education is considered from the standpoint of modern research on the principles of tolerance, tolerance and non-violence, features of multicultural upbringing of preschool children in the conditions of cultural diversity of Ukrainian society and reasons that lead to the fact that the efficiency of education of tolerance lags behind modern requirements of society. Preschool education has been studied as a special sphere of promoting the socio-cultural development of the child in a socially determined cultural environment, ensuring the involvement of the child in all the manifestations of the present-day culture and the contemporary social space that surrounds the child, with all its realities of human existence. The author has emphasized the urgent need of creating favorable conditions for engaging the younger generation in the ethnic, national and world culture, the formation on this basis of readiness and ability to live in a multinational society, to establish itself in the world through continuous dialogue with other actors, other cultures, and with yourself.*

Conclusion. *The necessity of development of scientific and methodical recommendations that reveals in detail the logic and technology of creation of the corresponding target subprogram «Development of preschool education on the principles of multiculturalism» is determined.*

Key words: *multicultural education; personal socialization; pre-school childhood; tolerance; tolerance; non-violence; children of preschool age; culture; multiculturalism.*

*Одержано редакцією 11.11.2017
Прийнято до публікації 20.11.2017*

УДК 378:37.091.12:[005-051:379.8 (045)

ТЕРЕНТЬЄВА Наталія Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки, психології та методики
фізичного виховання, професор кафедри
мистецьких дисциплін, Національний
університет «Чернігівський колегіум» ,
імені Т.Г. Шевченка, Україна
e-mail: nataterentyeva@gmail.com

СКОРИК Тамара Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна;
ДОРОШЕНКО Тетяна Володимирівна,
доктор педагогічних наук, завідувач
кафедри мистецьких дисциплін,
Національний університет «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НАПРЯМУ «МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Анотація. *Репрезентовано авторські напрацювання щодо розроблення й окреслення очікуваних результатів освітньої підготовки майбутніх фахівців напрямку підготовки «Менеджмент соціокультурної діяльності», що здійснюється в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Окреслено основні дисципліни професійної підготовки бакалаврів із зазначенням спеціальних (фахових) компетентностей з урахуванням специфіки діяльності випускової кафедри.*